

УДК 657.47

Одношевна О.О.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аудиту**та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету***Чередникова А.Д.***студентка**Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

ОПТИМІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО АСПЕКТУ

OPTIMIZATION OF INVENTORY ACCOUNTING IN THE CONTEXT OF MANAGERIAL ASPECT

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено та виявлено наявні розбіжності визнання обліку запасів. Проаналізовано основні способи формування оцінки запасів та їх вартості. Охарактеризовано основні моделі та системи управління запасами. Виокремлено їх переваги та недоліки. Наведено напрями оптимізації обліку запасів в розрізі застосування управлінського аспекту.

Ключові слова: запаси, управлінський аспект, оптимізація, алгоритм.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы и выявлены существенные расхождения определения учета запасов. Проанализированы основные способы формирования оценки запасов и их стоимости. Охарактеризованы основные модели и системы управления запасами. Выделены их достоинства и недостатки. Приведены направления оптимизации учета запасов в разрезе использования управленческого аспекта.

Ключевые слова: запасы, управленческий аспект, оптимизация, алгоритм.

ANNOTATION

The article investigates and detected the existing discrepancies in the recognition of stock records. The basic ways of formation of estimation of stocks and their value are analyzed. Main models and inventory management systems are described. Their advantages and disadvantages are highlighted. The directions of optimization of inventory accounting in the context of application of managerial aspect are given.

Keywords: reserve, management aspect, optimization, algorithm.

Постановка проблеми. Центральне місце в системі управління поточними активами кожного суб'єкта господарювання займають питання управління запасами. Сьогодні проблема оптимізації запасів є досить актуальною для підприємств України, знаходження ефективних шляхів оптимізації запасів та їх адаптація до специфіки функціонування вітчизняних підприємств дадуть змогу суттєво зменшити витрати суб'єктів господарювання, підвищити ефективність та забезпечити отримання максимального прибутку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань теорії та методології управління запасами займалися такі відомі вчені-економісти, як, зокрема, Дж. Букан, Е. Кенігсберг, П. Зермат, М. Ліндерс, Х. Фірон, Н.Д. Фасоляк, М.М. Дарбінян, Ю.І. Рижиков, В.І. Сергійов. Л.О. Лігоненко, Н.М. Ушакова,

М.Д. Виноградський, Н.О. Власова, І.О. Бланк, О.А. Круглова, Є.В. Крикавський.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на вагомі внески багатьох вчених-економістів, вважаємо, що питання ефективного управління запасами підприємства залишається дискусійним та потребує подальшого розгляду.

Мета статті полягає у всебічному дослідженні сутності поняття «запаси» в контексті визначення ефективності управління запасами, а також розробці оптимізаційних методів та моделей управління запасами на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним нормативно-правовим актом, що визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси, є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Проте, оскільки національні стандарти обліку розроблені на основі міжнародних і не повинні суперечити їм, неможливо не звернути увагу на Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси».

Оскільки національні стандарти розроблялися на основі міжнародних, П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси» мають, зокрема, такі спільні моменти:

- терміни, що використовуються в стандартах («запаси», «чиста вартість реалізації»);
- визначення поняття «запаси»;
- методи оцінювання запасів під час їх вибуття;
- оцінка запасів на дату балансу;
- розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності.

Проте між П(С)БО та МСБО існують певні відмінності. Насамперед визначення терміна «запаси» в обох стандартах практично аналогічні, але, згідно з Національним стандартом, до запасів відносяться також активи, які утримуються для споживання в процесі управління підприємством. Таке доповнення є доцільним, оскільки запаси також використовуються на підприємстві для потреб управління, під час заготівлі, збереження та збуту [1].

Від правильності ведення обліку запасів залежить достовірність даних про отриманий підприємством прибуток та збереження самих запасів. За сучасних економічних умов під час переходу діяльності економічних суб'єктів на ринкові відносини правильна організація бухгалтерського обліку виробничих запасів є необхідною умовою для діяльності підприємства. Для оцінки рівнів виробничих запасів та визначення того, який запас доцільно поповнювати і яким може бути обсяг замовлення, важливу роль відіграє система управління запасами.

Система управління запасами характеризується великою кількістю факторів, які впливають на її ефективність. Щодо цього був розроблений алгоритм стосовно управління запасами, який наведений на рис. 1 [2].

Придбані (отримані) або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. При цьому надходження запасів на підприємство можливе шляхом придбання їх за плату, виготовлення власними силами підприємства, внесення до статутного капіталу, одержання підприємством безоплатно, придбання в результаті обміну на подібні запаси.

Проаналізувавши численні дослідження щодо питань організації обліку виробничих запасів, можна стверджувати, що багато теоретичних положень і питань обліку потребують удосконалення і доопрацювання.

Вважаємо, що в основі оптимізації процесом управління запасами має лежати розрахунок розміру замовлення, який може забезпечити оптимальний рівень запасу під час обслуговування потреби на заданому рівні. Отже, класичні моделі управління запасами зводяться до розрахунку основного параметра оптимального розміру замовлення. Найбільш популярною системою розрахунку цього параметра вважається модель економічного розміру замовлення

(“Economic Order Quantity Model”). Розрахунковий механізм моделі ЕОQ заснований на мінімізації сукупних операційних витрат по закупівлі та зберіганню запасів на підприємстві. Він визначає розмір партії поставки, за якого загальні витрати на виконання замовлення і його зберігання будуть мінімальними, а також дає відповідь на питання про те, скільки необхідно замовляти, але не забезпечує інформацією стосовно моменту розміщення такого замовлення [3].

Для оптимального процесу управління запасами та готової продукції більшості сільськогосподарських підприємств пропонуємо використовувати ЕОQ-модель, але її недоцільно застосовувати за значної номенклатури запасів.

Зважаючи на це, вважаємо доцільним у таких випадках проводити АВС-аналіз та ХУZ-аналіз. Сутність методу полягає в тому, що залежно від вартості закупівлі всі запаси діляться на 3 групи: А, В та С.

За цього аналізу зіставляються показники в натуральному і вартісному вираженні. Під час його проведення потрібно виявити ті величини в натуральному вираженні, яким відповідають найбільші вартісні значення.

В рамках цього аналізу розглядаються кількість і вартість матеріалів в розрізі постачальників. Х.Й. Фольмут розрізняє три групи постачальників: А – постачальники, з якими підприємство має 75% обороту, це приблизно 5% постачальників; В – постачальники (20%), що мають 20% обороту; С – постачальники (75%), обіг яких складає приблизно 5% (рис. 2) [4].

Зважаючи на викладене вище, робимо висновок, що найбільшу увагу керівники підприємства повинні приділяти групі А, оскільки вони займають основну питому вагу. Стосовно категорії С, то конкретних розрахунків можна уникнути, оскільки їх стан суттєво не впливає

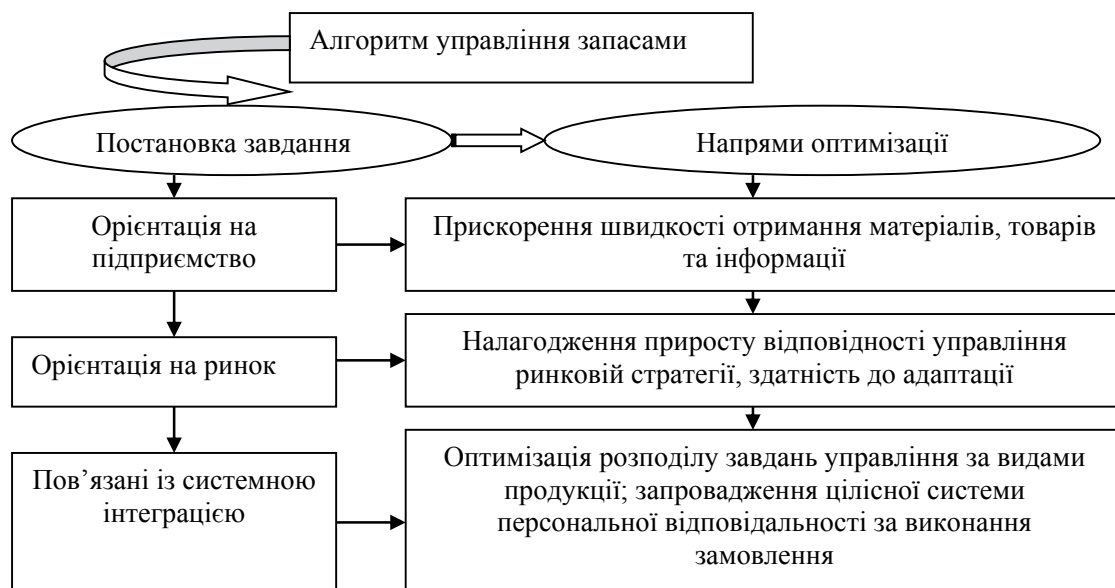

Рис. 1. Розроблений алгоритм управління запасами

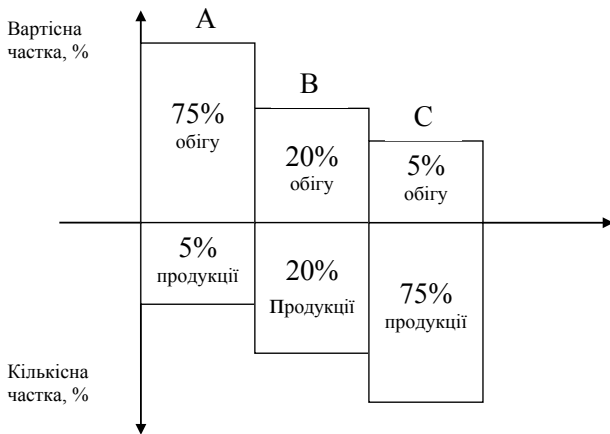

Рис. 2. Стівідношення обсягу продукції та виручки в розрізі ABC-аналізу

на результати діяльності підприємства.

Для отримання додаткової інформації про матеріали, що використовуються на підприємстві, ABC-аналіз доцільно комбінувати з XYZ-аналізом, в якому використовується єдиний параметр, а саме характеристика потреби в запасах. Так, запас групи X характеризується високою стабільністю попиту, і, як наслідок, мінімізація може бути єдиним правильним підходом до управління запасами цієї групи.

Споживання запасу групи Y має тенденції до підвищення або зниження попиту або підлягає сезонним коливанням. Тому доцільно буде застосовувати підхід, що базується на оптимізації рівня запасів. До групи Z відносяться ті запаси, які не мають ні тенденції до коливання, ні постійного попиту (табл. 1).

Відповідно, прогнозування потреби в цих запасах можливе з досить низькою точністю. Об'єднання результатів ABC-аналізу та XYZ-аналізу в матрицю ABC–XYZ сьогодні є

Таблиця 1
XYZ-аналіз на підставі точності прогнозу споживання

Матеріал	Точність прогнозу
X	Велика точність прогнозу споживання
Y	Середня точність прогнозу споживання
Z	Низька точність прогнозу споживання

популярним інструментом управління запасами. В контексті вищевикладеного матеріалу для ефективного управління запасами сільськогосподарського підприємства пропонуємо комбіноване поєднання двох видів аналізу використання виробничих запасів у господарстві в розрізі індивідуальних особливостей (табл. 2) [4].

Таким чином, ця матриця надає наглядну інформацію про стан запасів підприємства за різними критеріями оцінювання, що дає змогу керівництву підприємства приймати відповідні рішення щодо ефективного управління ними. Вважаємо, що саме поєднання двох видів аналізу дасть змогу підвищити якість процесу управління виробничими запасами, налагодити систему закупівлі та використання запасів, а як результат, оптимізувати систему збуту.

Однією з можливостей щодо підвищення якості управління запасами в розрізі використання низки основних систем є модель «максимум – мінімум». Вона розроблена для умов, коли витрати зберігання запасів перевищують витрати за їх дефіциту. Сутність цієї моделі полягає в тому, що замовлення проводяться не в кожний заданий момент часу, а тільки в ті моменти, коли запас виявився меншим або рівним встановленому мінімальному рівню запасу, а також запас поповнюється до максимально бажаного рівня [5].

Отже, ця модель враховує два рівні запасу, а саме мінімальний та максимальний. Через фактор того, що не існує конкретно визначеного часу замовлення, цю модель підприємствам залізничного транспорту небажано застосовувати у своїй стратегії діяльності.

Основними завданнями побудови ефективної системи контролю за рухом виробничих запасів на підприємстві є своєчасне розміщення заказу на поповнення запасу, а також найшвидше включення в господарський обіг його позанормативних запасів та продажу непотрібних підприємству сировини і матеріалів. Серед систем контролю за рухом виробничих запасів в країнах з ринковою економікою найбільш широке застосування отримала система ABC.

Таким чином, вибір оптимальної моделі планування замовлень і контроль за рухом виробничих запасів дає змогу мінімізувати витрати

Таблиця 2

Запропонована комбінаційна схема використання ABC-аналізу та XYZ-аналізу в контексті управління запасами

Матеріал	A	B	C
X-матеріал	Висока споживча вартість	Середня споживча вартість	Низька споживча вартість
	Висока надійність прогнозу споживання	Висока надійність прогнозу споживання	Висока надійність прогнозу споживання
Y-матеріал	Висока споживча вартість	Середня споживча вартість	Низька споживча вартість
	Середня надійність прогнозу споживання	Середня надійність прогнозу споживання	Середня надійність прогнозу споживання
Z-матеріал	Висока споживча вартість	Середня споживча вартість	Низька споживча вартість
	Низька надійність прогнозу споживання	Низька надійність прогнозу споживання	Низька надійність прогнозу споживання

підприємства і є дуже важливим етапом стратегії діяльності підприємства. Чітко налагоджена система управління запасами повинна забезпечувати безперервне порівняння нормативних показників із фактичними. Можливість виявлення обсягу, часу та періодичності поповнення запасів сприяє процесу оптимізації запасів, тобто мінімізації витрат, пов'язаних із формуванням запасів.

Висновки. Система управління запасами характеризується великою кількістю факторів, які впливають на її ефективність. Загальні вимоги, що висуваються до такої системи, залежать від цілей, які орієнтовані на підприємство (швидкість отримання матеріалів, товарів та інформації); орієнтовані на ринок (відповідність управління ринковій стратегії, здатність до адаптації); пов'язані із системною інтеграцією (розподіл завдань управління за видами продукції, цілісна система персональної відповідальності за виконання замовлення); орієнтовані на виробничий потік (систематичність контролю в процесі управління у виробництві, узгодження окремих процесів управління).

В процесі дослідження сутності поняття «запаси» в контексті визначення ефективності управління запасами було розроблено низку рекомендаційних заходів, зокрема розроблено

алгоритм щодо управління запасами; досліджено наявні плюси та мінуси моделей ABC та XYZ, з огляду на це було запропоновано комбінаційну схему використання ABC-аналізу та XYZ-аналізу в контексті управління запасами. Отже, вибір оптимальної моделі планування замовлень і контроль за рухом виробничих запасів дають змогу мінімізувати витрати підприємства і є дуже важливими етапами стратегії діяльності підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі : [практ. посіб.] / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К. : Лібра, 2001. – 840 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : [підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів] / Ф.Ф. Бутинець. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2009. – 912 с.
3. Тридід О.М. Логістичний менеджмент : [навч. посібник] / О.М. Тридід, К.М. Тяньков. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2005. – 224 с.
4. Перебийніс В.І. Логістичне управління запасами на підприємствах : [монографія] / В.І. Перебийніс, Я.А. Дроботя. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – 279 с.
5. Товарні запаси: проблеми обліку, контролю та звітності : [монографія] / [Н.В. Хоменко, О.В. Карпенко, Ю.А. Веригина]. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 153 с.